

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selkeä, hyvin ja monipuolisesti tuotu opetus- ja koulutusalaan vaikuttavia tekijöitä, haasteita ja ilmiöitä esille. Toimenpiteet hyviä mutta haasteita toteuttamisessa riittää.

Selonteon taustana esitetty näkökulma, jonka mukaan korkealaatuinen koulutus, tiede sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta ovat sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin edistäjinä keskeisiä. Suomi on pärjännyt kansainvälisissä vertailuissa toistaiseksi hyvin, mutta toimintaympäristöä koskevat tekijät, kuten väestömuutos, eriarvoisuuden kasvu, ilmastonmuutos jne. aiheuttavat meilläkin haasteita nykytilanteeseen. Samoin toimintaympäristöä muuttavia prosesseja, esim. sote-uudistus, lapsiperhepalveluiden uudistaminen ja työllisyyden hoidon palvelurakennetta koskevat uudistukset vaikuttavat siihen, että koulutus, tiede sekä TKI-työtä on syytä pohtia pitkäjärjenteisesti. Selonteon merkitys on tärkeä ja pohdinta sekä erityisesti tulevat toimenpideohjelmat tavoitteisiin pääsemiseksi ovat kannatettavia.

Varhaiskasvatusta ja koulutusta koskeva lainsäädäntö on hajanainen ja varsinkin koulutusjärjestelmän nivelvaiheita koskevia asioita on syytä tarkastella kehittämisen näkökulmasta. Samoin koulutusmenojen osuuden pienentyminen suhteessa muihin Pohjoismaihin nähden on huolestuttava kehityssuunta.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Visio ja tavoitetila v. 2040 on hyvä.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Lausunnossa nostetaan hyvin esiin eriarvoistuminen ja polarisaatio sekä sen vaikutukset heikentyneisiin perusopetuksen oppimistuloksiin. Selonteossa tulisi ottaa selkeämmin tavoitteeksi inklusiivinen koulu, joka kattaisi paremmin haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät: Vammaiset oppilaat, eri oppimisvaikeudet, oppilaiden erilaiset sosioekonomiset taustat, kieli- ja

kulttuurivähemmistöt, ym ryhmät. Lainsäädännössä tulisi selkeästi ottaa tavoitteeksi inklusiivinen koulu, jossa opetus voidaan järjestää oppilaan lähikoulussa ja yleisopetuksen luokassa, kun se on oppilaan edun mukaista.

Perusopetuksen tehtävänä on perinteisesti ollut kasvatus ja opetus, selonteossa on kuitenkin entistä selkeämmin nostettu niiden rinnalle perusopetuksen tehtäväksi hyvinvointi. Hyvinvointitehtävä konkretisoitui erittäin hyvin koronakevään 2020 aikana. Monitoimijaisesti tarjottava tarjottava riittävä ja oikea-aikainen tuki tukee koulun hyvinvointitehtävää.

Hankerahoituksen väheneminen ja siirtyminen pitkäkestoisempaan kehittämisrahoitukseen on tervetullut muutos. Myös alueellisten erityistarpeiden huomioiminen rahoituksessa on tärkeää, samoin kuin positiivisen diskriminaation rahoituksen vakiinnuttaminen.

Digitaalisen oppimisen painotus ja lukutaidon painotus tärkeitä

Esi- ja perusopetuksen lainsäädännön uudistaminen kokonaisuutena on hyvä tavoite. Lainsäädäntöä on syytä yhdenmukaistaa ja pohtia, että millä tavalla kokonaisvaltainen oppimispolku voidaan saavuttaa nykyistä paremmin.

Joustavan esi- ja alkuopetuksen kokonaisuuden kehittäminen on keskeinen tavoite. Tähän kannattaa panostaa ja ottaa valtakunnallisesti toimivat käytännöt käyttöön.

On myös pohdittava, että pitäisikö oppivelvollisuutta ulottaa nuorempiin.

Lainsäädäntöuudistuksessa otetaan tähän toivottavasti kantaa. Tämä olisi ainakin yksi selkeä keino lisätä osallistumisasteen kasvua esiopetukseen ja tavoitella tätä kautta osaltaan oppimiseröjen tasaamista. Tosin nytkin esiopetukseen osallistuu melkein 100 % lapsista eli tällä ei liene kovin suurta vaikutusta kuitenkaan asiaan.

Selonteossa puhutaan maahanmuuttajataustaisten oppilaiden tukemisen merkityksestä. Tässä olennaista olisi vahvistaa myös maahanmuuttajataustaisten vanhempien, erityisesti kotovanhempien mahdollisuuksia tukea perheen lasten koulunkäyntiä.

Aikuisten maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksesta olisi tärkeää kehittää kokonaisuutena mahdollisimman hyvin toimiva koulutusmalli. Kehittämistyön myötä tämän koulutuksen volyymeja tulisi lisätä todelliseen tarpeeseen vastaaviksi. Kolmen vuoden kotoutumisaika on riittämätön ja koskee mm. kotivanhempien ja hitaasti oppivien kohderyhmiä, joiden valmiuksia työelämään pyritään vahvistamaan. Vapaan sivistystyön luku- ja kirjoitustaitokoulutuksen rahoituksen tulee olla

täysimääräistä siten, että se on mitoitettu todellisen opiskelijamäärän mukaan. Toiminnan rahoitusta tulee myös kehittää paremmin ennakoitavaksi, jolloin koulutuksen suunnittelua on mahdollista tehdä pitkäjänteisemmin.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Nuorten ikäluokkien pieneneminen luo monilla seuduilla paineita palveluverkkoon. On hyvä, että selontekoluonnos tunnistaa haasteen ja antaa perusteen uudistaa rahoitusjärjestelmää. Mahdollisesti tästä valitettavasta ja tunnistetusta resurssien puutteesta johtuen selonteon läpileikkaava teema on yhdistää lukio- ja ammatillinen koulutus saman koulutuksen järjestäjän alle. Tämä ei voi olla yksiselitteinen ratkaisu, vaan paikallisia vahvuuksia on tunnistettava ja tuettava. Kuopion kaupunki haluaa edelleen toimia vahvana lukiokoulutuksen järjestäjän ja yhteistyö ammatillisen koulutuksen järjestäjän kanssa on erittäin hyvää.

Toimenpide-ehdotusten kommentit (järjestyksessä 17 kohtaan kommentit)

1. Teknologian hyödyntäminen nähdään mahdollisuutena rakentaa opiskelijoille yksilöllisiä opintopolkua sekä vähentää koulutuksellista eriarvoisuutta.
2. Luonnoksesta ei käy ilmi, halutaanko vahvistaa koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia arvioida ja kehittää omaa koulutustaan vai onko tarkoitus pitää yllä perinteistä kansallista valvontaa.
3. Opiskelijoiden hyvinvointi nähdään luonnoksessa kapeasti vain opiskeluhuollon palvelujen ja oppilaitosten toiminnan tuloksena. Koulutuksen järjestäjällä ja alueellisella koulutuksen järjestämistavalla on merkitystä, joka olisi syytä huomioida selonteossa.
4. Luonnoksessa ei tunnisteta lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen vahvuuksia ja ominaispiirteitä. Selonteko vihjaa kahdesta eri koulutusmuodosta luopumiseen, joka ei ole lukiokoulutuksen näkökulmasta tarpeellista, vaan asiaa pitää lähestyä paikallisten vahvuuksien kautta ja antaa koulutuksen järjestäjille vapaus päättää.
5. Koulutusmuotojen välinen yhteistyö esillä luonnoksessa. On hyvä selvittää, voisiko esim. ammatillisen perustutkinnon opiskelija opiskella yhteisiä tutkinnon osia tarvittaessa lähilukiossa jo nykyisessä järjestelmässä ennen kuin ilman järjestelmien toimivuuden arviointia tehdään muutoksia.
6. Luonnoksessa ehdotetaan perustaitojen vahvistamista ja yleissivistävyyden lisäämistä ammatillisessa koulutuksessa. Yhteisten tutkinnon osien lisäämistä esitetään yhtenä keinona, joka on hyvä tavoite.

7. Puhtaasti lukiokoulutusta koskeva toimenpide-ehdotus korostaa tietopohjaista kehittämistä. Siitä plussaa. Muuten ehdotus on hyvin yleisellä tasolla ja jättää kehittämisen suunnat avoimiksi.

8. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erityistarpeet on otettu luonnoksessa huomioon. Toimenpide-ehdotus koskee vain ammatillisen koulutuksen, ei lukiokoulutuksen opiskelijoita. Tämä tulee ottaa huomioon ja esitämme suomi toisena kielenä (S2) opintojen vahvistamista lukiokoulutuksessa ja kotouttamisen mallien kehittämistä sekä maahanmuuttajien erityisten opintopolkujen huomioonottamista selkeästi korkea-asteelle pyrittäessä.

9. Luonnoksessa ehdotetaan vahvistettavaksi sekä työelämäyhteistyötä että -kumppanuutta. Tämä on erittäin kannatettava suunta ja erilaisia kansallisia malleja olisi hyvä kehittää sekä jo tuoda esille 2040 malliin.

10. Kansainvälisyys on tärkeä osa koulutuksen kehittämistä, mutta kansainvälisyys näkyy ehdotuksissa vain liikkuvuutena, jolloin kotikansainvälisyyskin on mukana vain virtuaalisena liikkuvuutena. Kotikansainvälisyyden merkitystä tulee vahvistaa selontekoon.

11. Lukiolain 1.8.2021 voimaan astuvan säännöksen mukaan opiskelijalla tulee olla mahdollisuus kehittää työelämä- ja yritysosaamistaan. Selonteko ei tuo tähän mitään uutta.

12. Koulutusasteet ja -alat ylittävä yhteistyö on esillä, mutta tulisi muistaa myös eri koulutusmuotojen välisiä yhteistyömahdollisuuksia, jolloin vapaa sivistystyö ja taiteen perusopetus eivät unohdu.

13. Tutkintorakenteessa on kaikkiaan 55 erikoisammattitutkintoa. Niitä ehdotetaan uudistettaviksi siten, että niihin voidaan yhdistää esim. lukiokoulutuksen ja muiden koulutusmuotojen sisältöjä. Tämä on hyvä ehdotus.

14. Digitaalisuus ei ole patenttilääke kaikkeen, mutta sen merkitystä ei kannata aliarvioida. Onkin paikallaan tukea paikallisia ratkaisuja kansallisella digitaalisten oppimiskäytäntöjen strategialla.

15. Koulutusasteiden välinen toiminnallinen ja resurssiyhteistyö on järkevää. Lukiokoulutuksen oppilaitosverkko on toistaiseksi tihein, joten usein lukiokoulutuksen järjestäjä voi toimia luontevana yhteistyöalustana. Tämä on Pohjois-Savon alueella vahvuus.

16. Luonnoksessa ehdotetaan lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjäjärakenteen uudistamista. On luettavissa toive järjestäjien yhdistymiseksi sekä koulutusmuodoittain että koulutusmuotojen välillä. Tätä ei voi yksiselitteisesti eri alueilla edistää, vaan on katsottava paikallisten koulutuksen järjestäjien vahvuuksia.

17. Tämän ehdotuksen merkitys paikallisen ja alueellisen elinvoiman kannalta on oleellinen. Koulutusmuotojen sekä alueiden erityispiirteet ja tilanteet huomioon ottava toteutus on ensiarvoisen tärkeä.

Yhteistyö eri koulutusmuotojen ja koulutusasteiden välillä tulisi näkyä vahvemmin selonteossa. Opiskelijoiden henkilökohtaisten oppimispolkujen rakentamisessa pitäisi vahvistaa eri oppilaitosmuotojen yhteistyötä ja lisätä hyväksilukua mm. vapaan sivistystyön oppilaitosten kautta saavutetun osaamisen tunnistamisen kautta. Vapaan sivistystyön oppilaitosten laaja toimintaverkosto tulisi ottaa hyötykäyttöön koko Suomen alueella opetuksen järjestämisessä mm. yksittäisten kurssien, opintomodulien yms. suorittamisessa. Toiminnalle tulisi luoda selkeä yhteistoiminta- ja rahoitusmalli.

Selonteon seitsemän kohdan tulevaisuuden tavoitteet 2040:

Alla kommentit ja ehdotettu lisäys:

1. Tarvitaan kansallinen oppimisen keinoälyalusta joka käyttää kaikkea olemassa olevaa kustantamoiden ja verkon materiaalia opetussuunnitelman oppimistavoitteiden saavuttamiseen adaptoituen jokaisen oppijan mukaan
2. Koulutus palveluna koulutusekosysteemistä tai fyysisestä oppimistilasta riippumatta tulee mahdollistaa paikallisten tai maakunnallisten vahvuuksien kautta.
3. Maakunnallisten ekosysteemien tarkastelu tehtävä huolella, että lukiokoulutuksen saavutettavuus taataan pienentyvästä lukioverkosta huolimatta. Koulutuksen järjestäjäpäättös tehdään paikallisten vahvuuksien kautta.
4. kts. edellinen

5. Rahoituksen tarkastelu tulevaisuuteen on tehtävä huolella, että emme toisen asteen uudistuksien vyöryssä ha hankerahoituksen tulvassa unohda perusrahoitusta, joka takaa peruslaadukkaan lukiokoulutuksen kaikkialla Suomessa.

6. Nuorten ikäluokkien pieneneminen luo monilla seuduilla paineita palveluverkkoon. On hyvä, että selontekoluonnos tunnistaa haasteen ja antaa perusteen uudistaa rahoitusjärjestelmää.

7. Näemme, että Pohjois-Savon alueella on edelleen 2040 vahvoja toisen asteen koulutuksen järjestäjiä ja hyvän yhteistyön kautta korkeakoulu yhteistyö toimii. Tämä ei vaadi siirtymistä yhteiseen koulutusjärjestelmämuotoon.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Kuopion kaupunki tukee Itä-Suomen yliopiston ja Savonia Ammattikorkeakoulun antamia lausuntoja asiasta.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Kuopion kaupunki tukee Itä-Suomen yliopiston ja Savonia Ammattikorkeakoulun antamia lausuntoja asiasta.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Kuten koulutuspoliittisen selonteon tarkoitusta kuvailevassa tekstissä todetaan, on oppiminen olennainen osa ihmisyyttä ja itsessään arvokas osa merkityksellisen elämän rakentamisessa. Elinikäinen oppiminen tulisi näkyä koulutuspoliittisessa ohjelmassa vahvempana jatkuvan oppimisen rinnalla. Vapaan sivistystyön koulutuksen arvo osaamisen ja hyvinvoinnin vahvistajana tulisi tunnistaa näkyvämmiin. Omaehtoinen vapaa sivistystyön koulutus on olennaisen tärkeä osa kansansivistystä, sillä hyvinvointi on edellytys osaamisen kehittämiseksi.

Hyvinvoinnin kokonaisvaltaista kehittämistä ja sen ymmärtämistä tarvitaan sekä koulutuksen että työuran näkökulmasta. Erityisesti mielenterveyden hyvinvointi on tänä päivänä kansakuntamme kehittymisen, eheyden ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta olennainen tekijä. Kansalaisopistossa opiskelu kasvattaa tutkitusti osaamis-, terveys-, identiteetti- ja sosiaalista pääomaa. Kansalaisopistoilla on suuri merkitys erityisesti eläkeläisten aktivoijana ja yksinäisyyden ehkäisijänä. Ikääntyvässä yhteiskunnassa vapaalla sivistystyöllä on tulevaisuudessa mahdollisuus olla entistä merkittävämmässä roolissa koko suomalaisen koulutuksen ja hyvinvoinnin edistämisen kentän kestävä tulevaisuuden rakentamisessa.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Opettajien uranaikaisen osaamisen kehittämisen vahvistaminen ja työssä oppiminen/kehittyminen tunnistetaan ja tunnustetaan mutta sen pitäisi olla myös velvoittavaa.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opettajavaje varhaiskasvatuksen puolella on huolestuttava asia ja on syytä pohtia, millä keinoilla asiaan voidaan vaikuttaa. Tämä on toimenpideohjelman yksi keskeisiä asioita. Miten saadaan ihmiset motivoitumaan alalle ja pysymään työssä? Alan houkuttelevuus yksi keskeinen pohdittava asia.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Harrastamisen Suomen mallia kehitetään parhaillaan. Pää tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen mahdollistamalla jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Kansalaisopistoilla on vuosien kokemus (erityisesti maaseudulla) lasten harrastamisen mahdollistajina. Tämän mallin kehittämisessä (lainsäädäntöpohjan ja mahdollisen valtionosuusjärjestelmän selvittämisessä) on tärkeää hyödyntää jo valmiita verkostoja ja malleja lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi koko Suomen alueella.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Esitämme eri koulutusasteille yhteiseksi kehittämistarpeeksi myös laadukkaan suomi tai ruotsi toisena kielenä opetuksen. Kielitietoisuuden huomioimiseksi tarvitaan laajamittaista henkilöstön kouluttamista. Viestinnässä on kiinnitettävä erityistä huomiota myös oppilaitosten ja kotien väliseen viestintään. Maahanmuuttotataustaisille oppilaille olisi taattava riittävä tuki erityisesti oppimispolkujen nivelkohdissa.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Sormunen Jukka

Kuopion kaupunki, kasvun- ja oppimisen palvelualue - Kuopion kaupunki